

## Economische aspecten rondom beek- en rivierherstel

11 juni 2015 | Kadaster | Arnhem

---

*Grondgebruikers en waterbeheerders zijn zich er steeds meer van bewust dat gezamenlijk optrekken bij beek- en rivierherstel voordeel heeft voor alle partijen. Tot deze samenwerking werd onder andere opgeroepen op de bestuurlijke bijeenkomst 'Versnel Beekherstel' op 7 januari 2015. In de praktijk wordt er de laatste jaren op diverse plaatsen in het land samengewerkt tussen waterbeheerders en grondgebruikers, zoals de agrariërs die in het stroomgebied actief zijn. Triggers daarbij zijn de opgaven voor waterberging, waterkwaliteit, beekherstel, zoetwatervoorziening, de oriëntatie op duurzaam grondgebruik en toekomstgericht boeren. De komende jaren staan nog veel beek- en rivierherstelprojecten op het programma. Elke partij die overweegt daarin te participeren zal voor zichzelf een kosten-baten analyse maken: welke investeringen moet ik doen en wat levert het mij op? De kennis over de kosten en baten van beek- en rivierherstel, is versnipperd en niet voor elke stakeholder inzichtelijk. Daarom organiseerden de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA), het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), het Platform Beek- en Rivierherstel (PBRH) en de CoP Hermeandering Beken op 11 juni een bijeenkomst over 'economische aspecten rondom beek- en rivierherstel' bij het Kadaster te Arnhem.*

Na het welkomstwoord van Bart Reeze (voorzitter PBRH) en Geert de Groot (programmamanager DAW) werd er in groepen gediscussieerd aan de hand van vijf afgeronde voorbeeldprojecten. Doel van de discussie was om voor elke afzonderlijke stakeholder (waterbeheerder, grondgebruiker, etc.) bruikbare economische kentallen samen te stellen. Hiervoor vulde elke groep een businesscase-matrix in. Tijdens de plenaire discussie na afloop gaf elke groep een samenvatting van hun uitkomsten.

### 1. Salland Waterproof

Bij Salland Waterproof werkten Waterschap Groot Salland, LTO en alle agrarische ondernemers langs de Heinose Vloedgraven (ten oosten van Heino) samen. Het betreft een pakket aan maatwerkmaatregelen gericht op het verminderen van de wateroverlast en verbeteren van de waterkwaliteit (verminderen gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten). Grote trigger voor de agrariërs was de stabiliteit die het project ze bracht. De agrariërs kregen een keurmerk, waardoor ze in een aangepast handhavingsbeleid vallen. Het waterschap heeft hen beloofd de komende 20 jaar geen nieuwe maatregelen op te leggen. Door het project zijn de agrariërs water als productiemiddel gaan zien, waardoor zij meer zorg dragen voor het water.



De groep heeft in de workshop gekeken naar de 'triggers' voor de agrarische ondernemer en het waterschap om tot een deal te komen. Hierbij kwam naar voren dat deze triggers niet altijd in geld of andere concrete baten uit te drukken waren. Het expliciet doorvragen naar voor- en nadelen van maatregelen maakt gemaakte afwegingen wel expliciet. Voorbeelden van baten voor de agrariërs binnen dit project zijn: areaalbehoud, gronden dichterbij het bedrijf en vergoedingen. Voorbeelden van concrete baten voor de waterbeheerder zijn: lagere kosten grondverwerving, geen onderhoud van de locaties voor waterberging en lagere kosten handhaving.

## 2. Twickel/Hagmolenbeek

In het kader van Boeren voor Natuur voeren drie pachters op landgoed Twickel in Delden een natuurgerichte bedrijfsvoering volgens de visie 'Boeren voor Natuur'. Dit betekent dat zij alleen mest en voer van hun eigen bedrijven gebruiken, geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken en werken met een aangepaste waterhuishouding, die ruimte biedt voor hogere grondwaterstanden en retentie.



De beek mag overstromen op het gebied van de agrariër, waardoor de agrariër op die manier aan nutriënten komt. Omdat deze maatregelen een samenhangend pakket vormen, is deze vorm alleen mogelijk bij gemengde bedrijven. Vanuit een zogenoemd groenfonds wordt de gedeerde productie van de agrariër de komende 30 jaar aangevuld met 1300 euro/ha/j. Dit groenfonds is gevuld door het Ministerie van Economische Zaken, landgoed Twickel, Waterschap Vechtstromen en Provincie Overijssel. De stabiliteit en hoogte van het groenfonds zien aanwezig als belangrijke stimulans voor de pachtende agrariërs.

De economische bedrijfsvoering van agrariërs is goed in kaart te brengen. Ook een reductie in het beheer en onderhoud in exploitatie voor waterschappen is goed in euro's uit te drukken. Het blijkt echter lastig om alle kosten en baten in kaart te brengen. Hoe druk je de baten voor toerisme, natuur, landschap, bodem en grondwaarde uit? Om de integrale opgave te versnellen kan het zinvol zijn om de 3 P's in kaart te brengen: people (maatschappij), profit (economie), planet (ecologie).

## 3. Haarlo/ Olde Eibergen



In dit (waterwingebied)gebied met klapzand is ervaring opgedaan met vier maatregelen om het organisch stofgehalte van de bodem te verbeteren. Enkele van deze maatregelen zijn: het inzetten van maaisel van watergangen en wegen als groenbemester, het gebruiken van eerdere rassen en het zaaien van groenbemesters. Het doel is een langzamere afvoer naar grond- en oppervlaktewater, een betere vochtbalans en een hogere opbrengst van de gewassen.

Het project creëert bij agrariërs bewustwording en stimuleert hen maatregelen te nemen om het organisch stofgehalte te verhogen. Het project vergoedt de extra kosten die agrariërs maken voor het nemen van deze maatregelen, maar verstrekt geen subsidie. Vitens betaalt 500 €/ha/j minder aan droogteschade door het inzetten van deze maatregelen.

Om het organiststofgehalte van de bodem op langer termijn te bepalen is een nulmeting gedaan en worden de terreinen elke 3 tot 4 jaar bemonsterd. Het duurt echter lang voordat je conclusies kunt trekken over de effectiviteit van de maatregelen, omdat het organiststofgehalte langzaam toeneemt.

## 4. Vrijwillige kavelruil Reusel

Binnen Gemeente Reusel-De Mierden gingen grondeigenaren samen in gesprek om een voor ieder gunstiger kavelverdeling te bereiken. Dit leidde tot efficiëntere kavels voor agrariërs en de mogelijkheid tot grondverwerking voor beekherstelprojecten. Elke grondeigenaar wordt uitgenodigd aan tafel te zitten om gelijkwaardig mee te denken en open en eerlijk aan het gesprek deel te nemen. Doel van het proces is dat alle deelnemers er op vooruit gaan. Het alternatief voor vrijwillige kavelruil, onteigenen, kan tijdrovend en duur zijn. Een tijdelijke subsidie, die in dit geval beschikbaar was, gaf snelheid aan het proces.



Het project is recentelijk afgerond, dit maakt het toekennen van kentallen lastig. Daarbij wordt een kanttekening geplaatst of alle belanghebbenden voorstander zijn van het opleveren van kentallen. Aan de voorkant en tijdens het proces ligt dit gevoelig bij agrariërs. Het heeft de voorkeur om pas na afloop van het proces abstracte kentallen te delen.

Het belangrijkste resultaat voor het waterschap was dat zij op deze wijze in korte tijd 75% van de benodigde gronden voor realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur in handen hebben gekregen.

## 5. Landbouw op Peil



Het project is in de periode 2011–2013 uitgevoerd in de stroomgebieden van Waterschap Rijn en IJssel, Waterschap Reest en Wieden, voormalig Waterschap Velt en Vecht en voormalig Waterschap Regge en Dinkel. Waterbeheerders en agrariërs onderzochten gezamenlijk op welke wijze in de praktijk ingespeeld kan worden op de veranderende hydrologische en klimatologische omstandigheden. Hierbij is geëxperimenteerd met vernieuwende maatregelen, zoals een andere inrichting van de waterhuishouding op bedrijfsniveau en het effect daarvan op (alternatieve) gewasopbrengsten. Insteek was dat gebruik is gemaakt van praktijkkennis van agrarische ondernemers zodat de wetenschappelijke kennisontwikkeling beter aansluit bij de behoeften van ondernemers en waterbeheerders.

Uit de vooraf ingevulde matrix bleek dat de kosten en baten voor agrariërs redelijk te bepalen zijn. Voor de waterbeheerder zijn deze slechts kwalitatief bekend. Vragen die daarbij spelen zijn in de discussiegroep besproken, waaronder:

- Wanneer het waterschap minder water hoeft aan te voeren, bespaart het waterschap onder andere op gemaalkosten en beheer. Hoeveel scheelt dit een waterschap op jaarbasis?
- Drinkwaterbedrijven betalen voor droogteschade door grondwateronttrekkingen. Wat besparen zij doordat de maatregelen zorgen voor het beter vasthouden van water?
- In hoeverre verbeteren de maatregelen de concentraties van toxische stoffen en nutriënten in het water?

Bij het project Landbouw op Peil zijn veel verschillende maatregelen tegelijkertijd uitgevoerd. Hierdoor is het lastig te achterhalen wat precies de kosten en baten van individuele maatregelen zijn. De verwachting is dat pas bij grootschalige toepassing (brongebiedbreed) van deze maatregelen het effect op de waterkwaliteit en hydrologie voor waterschappen zichtbaar wordt.

### Reflectie en discussie

Na de plenaire terugkoppeling reflecteerde Vincent Linderhof (wetenschapper LEI Wageningen UR) op de ingevulde kentallen in de matrices. Zijn belangrijkste bevindingen zijn:

- 1) Bij het opstellen van een kosten-batenmatrix is het van belang om te bepalen welk perspectief je neemt (de agrariër, de maatschappij etc.). Zo niet, dan is de kans groot om posten dubbel te tellen of met elkaar te verwarren. Kosten voor de één zijn een baat voor de ander.
- 2) Er is een verschil tussen kosten/baten enerzijds en uitgaven/inkomsten anderzijds. Dit moet helder zijn in de discussie. Neem je bijvoorbeeld wel of niet mee wat het alternatief van een situatie had gekost/opgeleverd?
- 3) Het afleiden van kentallen blijkt in de praktijk heel moeilijk te zijn. De kosten en baten van beek- en rivierherstel zijn heel gebiedsspecifiek.

Zijn presentie is te vinden op:

[http://www.stowa.nl/nieuws\\_agenda/agenda/Bijeenkomst\\_Economische\\_aspecten\\_rondom\\_bek-en-rivierherstel](http://www.stowa.nl/nieuws_agenda/agenda/Bijeenkomst_Economische_aspecten_rondom_bek-en-rivierherstel)

### Gebiedsontwikkeling

Uit de vijf voorbeeldprojecten kwam naar voren dat economie een belangrijk onderdeel is van gebiedsontwikkeling, maar dat de andere onderdelen van gebiedsontwikkeling minstens net zo belangrijk zijn (zie ook het boek 'NederLandBovenWater praktijkboek gebiedsontwikkeling' van Platform31 (voorheen NIROV), dat 11 cruciale thema's beschrijft voor een succesvolle gebiedsontwikkeling). De kennis voor het doen van een succesvolle gebiedsontwikkeling ligt volgens de zaal verspreid, zowel in verschillende gebieden en bij verschillende stakeholders. Hoe bundelen we deze kennis? Wellicht is dit een taak voor het Water Governance Center?

### Kentallen

Samenwerking tussen waterbeheerders en agrariërs is van maatwerk. Welke rol spelen kentallen hierbij? Uit de vijf voorbeeldprojecten blijkt dat een kostenbatenanalyse moeilijk is op te stellen, maar ook lastig is te interpreteren en gebruiken. Het zijn ondernemers- en gebiedsspecifieke getallen voor een eigen project die niet zijn te vergelijken met andere ondernemers en gebieden. De uitgangssituatie van de agrariër en het gebied is bepalend. Hoewel het gebruik van kentallen kan helpen bij het evalueren van een project, wordt het gebruik van kentallen om projecten met elkaar te vergelijken of om voorafgaand aan een project de situatie voor individuele stakeholders in kaart te brengen niet als relevant en bruikbaar beschouwd.

Bovendien wordt de vraag opgeworpen of alle kosten en baten wel in geld uit te drukken zijn, met name waar het gaat om maatschappelijke kosten en baten. Moet een waterschap niet meer letten op het doel dat het bereikt met een maatregel dan op wat het kost? Zijn sommige maatregelen, zoals zorgen dat meer regenwater opgevangen kan worden, een maatschappelijke plicht van een agrariër? De discussie over deze vragen kan in verband met de tijd niet meer gevoerd worden.

### **Afsluiting**

Bart Reeze bedankt de deelnemers voor hun aanwezigheid. Op 12 november organiseert het PBRH in samenwerking met het CoP Hermeandering Beken een bijeenkomst, waarbij de uitreiking van het handboek 'Geomorfologisch Beekherstel' centraal staat. Meer informatie over de bijeenkomst volgt op de STOWA website.